מי טבע בים התביעה

מאת ד"ר ישראל אלדד

כ שנכתבים דברים אלה, היועץ ת' משפטי — אשר בהקשר זה תואר זה הולם אותו תואר מאשר התואר תובע כללי — משמיך עדיין בסיכום דבריו. אף על פי כן אפשר כבר גם מתוך מה שהושמע כבר ועוד יותר מתוך מי מהלך המשפט שעל ידו נהלו, להסיק מסקנות מסויימות על דרכה של התביעה.

ונקדים כבר עתה ונסכם:

כמעט כל המטרות שהציגה לעצמה התביעה, הושבו, אולם השאלה אם אמנם נכונה הי' הה הצבת המטרות.

שני דברים שהושבו למעלה מכל ספק וב' מאמץ רב ובכשרון רב, הם: העלאת האימה שב' השמדת העם היהודי, זעזוע לבבות שכבר נאטמו אז שמעולם לא נפתחו לדידע מה שארע ואיך שארע, מהשמעת ועקתה של אחת, בכיו של ילד אחד, ועד להמחשת החיים הם אלי משר' פות, לעינויי מילינוים לפני המתת, בעת המתת ואחר המתה, כן, גם אחרי המתה, עינויי עצמות ואפר. רבים שידעו לא חשו, ועתה — הומחש להם וחשו. הזעקה פרצה כסילון דם מבית המשפט שבירושלים והושמעה והורגשה בעולם כולו. במשפטי נירנברג לא זעק דומם. כאן זעק לראשונה. זו זכותה הוודאית הראשונה של התביעה.

והמטרה השניית: זוכחת אשמתו של אדולף איכמן.

ואפילו אם לא הוכח בודאות גמורה כי אכן הרג איכמן כמו ידיו את הגבר היהודי בגן הדודבבנים האדומים שלו, הוא כולו שכול דם, מהדם שהותז עליו מבורות מיוסק עד הדם שרצה למכור אותו בבודפשט ולא הצליח ועל כן סבל בו, רחץ בו ביתר חימה וביתר הבה באחת.

ואפילו אם השופטים — כפי שהוכח משאלו' תיו של נשיא בית המשפט — עדיין מחפשים הוכחות משפטיות מובהקות יותר להיות איכמן המבצע הראשי של ההשמדה בגנרל' גוברנמנט, זו והותר הם החוסים סביב לו ב' אירופה כולה וגם במקום זה עצמו, כדי לשוזר מהם חבל־תליה אשר לא יקרע, מכל מקום בגוד־דין צדק ואמת ומשפט לא ייתכן שייקרע, אלא אם כן יקרעוהו חבלים דדוניים, מהונשים כצדיק־עולם. כל אחד מהם ישו ברוח, לא בגופו, חלילה. אדרבא, נקודות אלו, שכביכול לא הוכחו, תשמישנה ודאי בידי שופטי ישראל הזדמנות להוכיח הוכחה נוספת את מידת האובייקטיביות בית־דין ישראלי, שאינו מושיע אלא על יסוד הוכחות משפטיות בלתי־מעורערות, שהרי בית־דין זה ומאחוריו רבים־רבים בם מוזיגים מאוד להופיע בעיני העולם הפקוחות עלינו, כאובייקטיביים אפילו

משפטי אשר כזה, ביחוד לאור או לחושך הספיקות אשר הביעו רבים וכן רעים בזכותה של ישראל לדון את איכמן או בכשרה האוב' יקטיביסיה לדון אותו... ומבחינה זו אולי אף ישמחו אנשים רבים עד לב שלא הכל הוכח וב' סיף אחד אי שניים יהיהה "הנאשם" מן הספק ועמדת קפידתם המשפטית של שופטים יהודים בישראל.

אולם נוסף על הישג זה של הוכחת פשעיו של איכמן בראש וראשונה על ידי הוכחת תפקידה המרכזי של המחלקה שעמד בראשה, זכתה התביעה בהיסח הדעת, יתר על כן, כנראה שאף נגד רצונה, הנחישב עוד אחד:

דוקא בעמידתו זו, או נכון יותר, בהיתפתלותו זו, שהתפתל בה אדולף איכמן במשפט, נתגלתה מהותו הפנימית האמיתית וממש האידיאלית לצורכו משפט זה ואין כל מקום לאותה רוגזה על כך שלא „נשבר", כביכול (וכי מי ראה אי־פעם נחש נשבר?) ושלא נתחרט.

ישמרנו האל ממה שעלול היה להתרחש אילו, חלילה, „הביע" רגשי־חרטה. איזה יום כי של נצ' נות היה נשפך עלינו מבחוץ ואיזה בלי־רחמים היו עולים מלבות פרופיסורים לפילוסופיה אצלנו כהונו ברגמן ומטיפים סמכות־חסידיים כמארסין כובר, בבקשות־תגינה לפרשע שנשבר ונתחרט. שהרי גם בלאו הכי הם כבר מכינים פניות ואופסים תחימות נגד פסק־דין צדק אחד ויחיד בשפה, רק עוד זה היה חסר לנו בסרכרון עד ב' ייני להתחיל לראות בו, כשר־שבחים זה, את האירופה „הרגש האנושי". דמעה אחת מעינו היה בה כדי להכריע את כף המאזנים כנגד ים של דמים ודמעות של אומה שלמה.

מכל הבעיות האפשריות, זו שנקט בה היתה הטובה ביותר, זו ההתחמקות, זו ההשתחוות והשתרצות בשקר־רשקרים, זו ההכמתה שהוא מכתים את הכל־בכל־מכל־כל סביבו ומעליו (מתחתיו ורק הוא האחד והיחיד, הצדיק בקרפיסטנדום, החסיד בעמו' ריי).

נברך „על הנסים" על שלא „נשבר" ולא „נתחרט". גם זה הישג גדול ובלתי־ממון של התביעה. על ידי כך אמנם הבעיד את התביעה בפרך, אבל עוד לה. אילך אותה להראות, גם כשרשה בעיבור המומר, ביקוש הוכחותה, בבנין

הראיות, קו לקו, צו לצו, להוקעת שקרים, לגילוי סתירות, ובשלבים האחרונים, בדברי הסיכום, אף לביסוס משפטי איתן עלידי הבאת תקדימים, לא רק נירנברגיים, אנגליים, ורמניים כי אם גם ישראליים, ופסעיים אשר אין להם תקדימים בתולדות הפשעים — כדברי היועץ המשפטי עצמו — נמצאו למען הצדק ובמשפט, תקדימים אפילו בתולדות המשפט של מדינת ישראל העצירה, אפילו משפט רצח קסטנר הובא כדוגמא ואיכמן עלול להפטיר משפטו בזכותו של שמר המסכן, שותפו של אקשיינר הרוצח, באשר הוא, שמר, הסיע את אק' שטיין, ובכן כמעט חבר למקצוע לו, לשר התחבורה וההסעות הנאצים. ולא נתהסס כלל היועץ המשפטי המלומד ולו גם מעטמים פורמאליים בלבד, להשתמש במשפטו של בחור יהודי שעשה מה שעשה, מדעת עצמו או מדעת אחרים, כדי לנקום בצדק או שלא בצדק ממי שנחשד בשיתוף־פעולה עם איכמן בזה, לא נתהסס להשוות הסעה זו שהסיע שמר את אק' שטיין, להסעה שהסיע איכמן עם שלם, זקנים, נשים וטף, לאושביצין; ואף בכך לא הסתפק והו' סיף להביא תקדים משפט כפר־קאסם (שמשום מה — משום־מה באמת?) — נקרא בפיו של יועץ משפטי למשלת ישראל בשם ערבי „כאפר" קאסם ולא כפר, כאילו מודבר באיזה מקום במאלכת ערבים). גם בכפר־קאסם בכפרות קאסטנר, קבע בית־דין ישראלי, שהיה מעשי פשע, ולא נשוב להעלות כאן דעות מקטרגים ומסנגרים ולא נסיבות־שעה ולא יחסי ישראל—ערב, לא נעלה זאת כי אנו פוסלים מראש כלאשרשות השוואה בין נאצים המודיע ומחנך על השמדת עם וגזע ומבצע השמדה בקרור־רוח ובתכנון וביסוסיות ובממלכתיות, לבין מצבים הנוצרים במתח אימה ומלחמה בין עמים ומדינות, ופעולות־נקם אף נגד אזרחים שלחים. נעשו על ידי צבאות בנות הברית שבכנסו לגרמניה וליפאן, ו„הרוטשיר" אף היא לא היתה בנגד לזחמים דוקא, ואיש לא העמיד לדין את מבצעי־הנקם הרוסיים בגרמניה ולא את מפציצי הירושימה. ולא לקבירע עמדה לגבי מעשה כפר־קאסם נאמרים הדברים, אך על האיסור המוחלט — וגם כאן: אף לא מבחינה משפטית פורמאלית — לערוך השוואות בין כשרון בין מעשה הרשעה הנאצית בעם היהודי בטרב' לינאוסי ואושביצין וכלמנו, ובין מעשה — ולכן

גם אכזרי ובלתי־מוצדק — כמעשה כפר־קאסם. היועץ המשפטי הזה מטיב לעשות אולו השאיר השוואה זו כמונוגולין לאנשי „העולם הזה" ודומיהם ובעלי־ברזים בישראל ומחוצה לה.

אלא שדא עקא, הצרכים המשפטיים הם הם המעבירים לא פעם על הדעת הצלולה, הענייניית. דמיון חיצוני, פורמאלי עדיף על שני שבתונים, שבמהות. וזה גם שורש הרבה המיהות במשך משפט איכמן, כה הקפידו מכל צד לשוות לו צורה של משפט רגיל ואף הוגן, כדי לצאת ידי־חובה של הליכים משפטיים רגילים, למרות כל אי־הרגילות שבעניין ששום מסגרת מקובלת אינה הולמת אותו. אלא שהרצון להי' ראות מצד זה של הגינות משפטית חייבה אותם — לדעתם — את השופטים ואת התביעה, ללכת בדרך זו.

וכאן מן הראוי להעיר דרך אגב הערת אחת שהיא איישית ונוגעת לדמותו של היועץ המשפטי, מר גדעון האוזנר.

כאשר נתמנה לתפקיד זה, אמר מי שאמר — ולא אהיה מופתע אם אשמע שהוא עצמו אמר זאת — שבימיו לא יהיו משפטי' ראווה בישראל, בניגוד לקודמו בתפקיד, ומי שאמר זאת נתבסס כנראה על אופיו השקט והמתון של היועץ המשפטי החדש ואולי אף על נטיותו לראות בעניינים משפטיים בעיניים משפטיות טהורות בלי אספקטים פוליטיים, המסעירים את הרוחות כדוגמת משפטים פוליטיים יקדוים שנערכו בארץ לפניו.

והנה באה המציאות ושפחה על פניו במחי' רות רבה ובסערה עצומה ובימינו ועל ידו נערך משפט שודאי שסרם היה מוי יודע אם במהרה עוד יהיה כמותו לראוה.

ואין הדבר נאמר לגנאי חלילה, כי אם אדרבא לשבח. אין שום גנות במשפט לראוה, שכן אנחנו נצטוינו מקדם על כל דין־צדק שייעשה למען ישמעו ויירא. ומשפט־ראוה אינו אומר דוקא משפט מבויים, ורק ברהוב שני דברים אלה והדוגמאות הידועות לשמצה של משפטים מבויימים הם שהביאו לגנאם הס' תיגות ממשפטי־ראוה. כל משפט שהוא גדול וחשוב וציבורי באופיו, בתוכנו, מן הדין שיהיה לראוה, אולם דוקא לא במובן זה — שמפרק לפרק מתקבל מדרך ניהול משפט איכמן — שגויים יראו מה הוגן ומשפט שלנו. אין לנו בכלל כל גורן, ובמשפט אשר מזה שחוות

מאשר תמיד, להיראות בעיני גויים כתוגנים כדין. אולם משפט זה חייב להיות משפט לראוה מצד מהותו, מצד גילוי לעיני כל וללכות כל מהותם של גויים־מרחשים ועמוק מזה, מצד גילוי לעיננו וללבותינו,גלות מהי. זה חייב להיות משפט לראוה במובן העתיק־העתיק של „למען ישמעו ויירא", גם גויים וגם יהודים.

והנה מבחינה זו, מבחינת מילוי תפקיד זה מתעורר הספק העיקרי לגבי הצלחתה של התבי' עה, במשפט, ולגבי הצגה מלאה של המטרות הנדרשות.

*

אם השיגה התביעה, כאמור בראש, את מטרו' תיה בשלמות, שהן, זעזוע רגשות העם וה' עולם לשמע מה שהיה ותוכחת חלקו האישי של אדולף איכמן בהשמדה, היא נשארה לגמרי על פני הישמה מבחינה נוספת וחשובה לא־פחות, מבחבינה ה היסטורית־פוליטית מה שהתחולל.

ראינו את העם המובל לטבח. שמענו את דברו הנרגש ונטער באמת של היועץ המשפטי, כתובצ תבריתדמם. אבל מי עמד מולם, מול המשמדים ומול דוברם? מולם, בתא זכוכיה, כעכבר שבוי, ישב אחד, נאצי אחד. אמנם שר־שבחים. אמנם התלגמות השנאה הכבוד והרצח והטירוף הקר והמתוכנן, ואף על פי כן אחד ויחיד. ועליו כאחד ניתכו רוב־רובן של האשמות. על אשמתו האישית רוכזו כל החותמים הכבדים והחקיריות המסועות והמיגעות ועדיומות־ערימות של ספרים ומיס' מכים, יער עבות של הוכחות, להוכחת אשמתו של האחד הזה, אדולף איכמן. לא בורג סתם כמובן, לא איזה פקידון כמובן, שר־שבחים — ואף על פי כן, נאצי אחד.

מומן לזמן במבוא־ל דרך אגב הורחב האופק השופטים ניסו לתקן במקצת את הטעות הזה וניסו לחוציא מפיו של איכמן משהו על תורתו הנאצית שלא נשבע ובשמה פעל. בדברי הסיכום בפתיחתם, דיבר התובע על הכנופיה שמ' אחוריי איכמן. הטילו, הימלר ועוד שמות אחרים, ופעם גם בבדרך אגב הבליע משהו על ארבעים אחוז של העם הגרמני שהצביע בעד היטלר בבחירות לרייכסטאג. לכל היותר הודה — התובע הכללי הודה — במגנון מסוגף שאיכמן היה חלק ממנו, אך מיהר לשים אל הדגש על השיבותו של איכמן במנגנון זה, אך שמנגנון זה אינו כנופיה אינו שיוייב

הלגיטימי — ולידיעת קנאי הדימוקרטיה אצלנו: גם הלגיטלי, הנבחר — של רובם של הגרמנים, ובבקיפיון אף של שונאי יהודים למיליו' נים בקרב עמים אחרים, ביחוד מזרחיים, על כך לא נאמר כמעט דבר במשפט, משמע שלא. כל האמת נאמרה בו. ורק פעם אחת ואף זה במפתיע — הדאי יתגלה פעם למה ובין מתמי נעשה הדבר — נשקף משהו מאשמת הבריטים בא־הצלה. אך בדרך כלל עמד במשפט מול הכלל היהודי האשמדאי המשמיד היחיד, איכמן המשמיד, ולו רק כמנצע.

וגם אם נניח שהיועץ המשפטי מטעם ממשלת ישראל קיבל הוראה, שמטעמים מדיניים אקטואליים, אין להעלות בשעה זו, במשפט זה, את האמת על אחריותו של העם הגרמני, כולל ובמובחד וב' מודגש העם האוסטרי, אף כי פירושו על כר, כמובן, סילוף האמת וחנוטה וכמעט בגדר שוחד. הן עדיין נותר לו ליועץ המשפטי קו נוסף שהוא לכל הדעות, אף לדעת הגרמנים היום, מחויב ההבלטה: המפלגה הנאצינולי' סוציאליסטית, האידיאולוגיה ה' נאצינולסוציאליסטית, שונאת ישראל העמוקה ה' נפוצה „המבוסמת" אף ביסוס „מדעי" על ידי פרופיסורים גרמניים ואנשי־רוח. הרי כל אלה היו העריסה והערוך של אדולף איכמן ולא כמה מנהיגים מטורפים, כפי שעלול להתקבל מקו' תביעה שבנדון זה היתה מאוד מאוד לא כללית. כדי להמעיד על אמיתה את אשמת הפושע אדולף איכמן, לא צריך היה כלל להפלים את הרקע הרחב והעמוק הזה, מי שיבוא ללמוד על הדברים המבשפט — ורבים המה אצלנו ובגויים שאינם מתפנים ללימוד היסטוריה ולהתעמקה, המשפט ישמש להם ספר־לימוד יחיד לגוי זה שגילומם, ביטויים הוא אדולף איכמן, לא הועלו במשפט זה. הגוי הזה שהיה קיים לפני איכמן ונשאר קיים אחרי איכמן נעלם מן העין, טבע בים התביעה הכ' מעט־אישית־בלבד נגד אדולף איכמן. ועל כן לא הפך משפט איכמן לחוות משפט עם היהודי התיי, ההיסטורי, עם שנאת הגויים ההיסטורי.

ממשפט ראוה לא ניצל היועץ המשפטי, ומה שהוצג לראוה על ידי התביעה היה חזק ומשכנע והיה אמת, אך לא כל האמת. מן הקיים שיראו גויים ונראה אנחנו את איכמן תלוי אך

אחר כך והתעמיד מול עם מושמד זה, מול טרגדיה איומה היסטורית זו, את איכמן כדמות מרכזית כמעט ללא קרקע, ללא עורף, ללא היסטוריה, ללא בסיס, פרט לכמה קצינים מעליו וכמה עזרים מתחתיו.

ללא בסיס פוליטי־היסטורי, לפחות שבפחות: ללא התנועה הנאצינולסוציאליסטית, שלא בסדירות השתלטה על העם הגרמני, וגם לא בהיפנוזה, כפי שמנסה להסביר מר הוזנר, ולא במפתיע היא העלתה את האנטישמיות בראש דגלה ולא בכל מקום היא נתקבלה באי־רצון לשתף פעולה בעניין זה, כמו שנתקלה בדנמרק הברוכה, ללא הצגת איכמן על רקע זה כביטוי למשהו רחב יעמוק יותר. ללא מימד שלישי, פוליטי־היסטורי זה נוסף על שני האחרים, האנושי־רגשי והאישי־כללי, נשאר המשפט דו־מימדי, משמע שטחי, מזעזע־לב, משכנע שופטים, אך אינו מסביר ולכן גם אינו מחנך. אין צורך לומר שאינו מחנך גם גרמני הישמח מאוד, שנמצא שעיר לעזאזל האשם כמעט בכל, לכל היותר בשיתוף כמה פושעים נוספים, אך אפילו אינו מחנך את מי שהוא חייב לחנך, את העם היהודי באשר הוא שם בין הגויים, להיותם רואים מציאות של ממש ולא ישובב עם טועי־מדבר־גויים המת' נחם בכך שאין חוששים לכנפיים מקרית של מסורים ופושעים.

ואפשר היה וצריך היה, בשם כל האמת של העבר ובשם העתיד, גם במסגרת של משפט זה וללא חשש כלשהו להחלשת פשעיו של ה' נאשם הקונקרטי, המגלם את הגוויות המרצחת יהודים, אפשר היה וחייבים היו להעלות את התביעה מעניין משפטי לתביעה כללית כאמת, כלומר ללמוד מן הפרט על הכלל שאותו פרט גדל מתוכו. דבר שאין בו כדי להצילו, כשם שאין קוץ ממאיר שאנו עוקרים אותו מה' שדה יכול ללמד זכות על עצמו בתנאי הקרקע, ובתחום זה של קרקע סביבו איכמן היה מספר הכל, ואת האמת לפי שיטתו: מכסימום אמת כל אמת שאין זה מכלל אותו. אדרבא, ודאי היה סבור שזה עלול להקל עליו בעניין הבעיה השונה, המרצחת, הגוי הגרמני הנאצינולסוציאליסטי אף אצלנו בעניין זה, אף מחוץ לגרמניה, פני גוי זה שגילומם, ביטויים הוא אדולף איכמן, לא הועלו במשפט זה. הגוי הזה שהיה קיים לפני איכמן ונשאר קיים אחרי איכמן נעלם מן העין, טבע בים התביעה הכ' מעט־אישית־בלבד נגד אדולף איכמן. ועל כן לא הפך משפט איכמן לחוות משפט עם היהודי התיי, ההיסטורי, עם שנאת הגויים ההיסטורי.

אלא שמבחינה זו, אי־אפשר לומר שהיה חוסר־ענין מוחלט, אלא שהיה מוגבל ומוגבל מאוד. אין לומר לא שזו המנה מסולדת מיסודה. ואם כבר פתח כפי שפתח את המשפט בעוצמה שכזאת בשם העם המושמדו, לא מן הראוי היה להבטיחו